

VASTUVÕETUD TEKSTID

P8_TA(2019)0407

Õiguste ja väärtuste programm *I**

Euroopa Parlamendi 17. aprilli 2019. aasta seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse õiguste ja väärtuste programm (COM(2018)0383 – C8-0234/2018 – 2018/0207(COD))

(Seadusandlik tavamenetlus: esimene lugemine)

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse komisjoni ettepanekut Euroopa Parlamendile ja nõukogule (COM(2018)0383),
- võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 294 lõiget 2, artikli 16 lõiget 2, artikli 19 lõiget 2, artikli 21 lõiget 2 ning artikleid 24, 167 ja 168, mille alusel komisjon esitas ettepaneku Euroopa Parlamendile (C8-0234/2018),
- võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 294 lõiget 3,
- võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 18. oktoobri 2018. aasta arvamust¹,
- võttes arvesse Regioonide Komitee 10. oktoobri 2018. aasta arvamust²,
- võttes arvesse presidendi 25. jaanuari 2019. aasta kirja komisjonide esimeestele, mis käsitleb parlamendi lähenemisviisi 2020. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku valdkondlike programmide suhtes,
- võttes arvesse nõukogu 1. aprilli 2019. aasta kirja Euroopa Parlamendi presidendile, mis kinnitab läbirääkimiste käigus kaasseadusandjate saavutatud ühiseisukohta,
- võttes arvesse kodukorra artiklit 59,
- võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raportit ning kultuuri- ja hariduskomisjoni, naiste õiguste ja soolise võrdsuslikkuse komisjoni, eelarvekomisjoni, tööhõive- ja sotsiaalkomisjoni, õiguskomisjoni ning põhiseaduskomisjoni arvamusi (A8-0468/2018),

¹ ELT C 62, 15.2.2019, lk 178.

² ELT C 461, 21.12.2018, lk 196.

1. võtab vastu allpool toodud esimese lugemise seisukoha¹;
2. palub komisjonil ettepaneku uuesti Euroopa Parlamendile saata, kui komisjon asendab oma ettepaneku, muudab seda oluliselt või kavatseb seda oluliselt muuta;
3. teeb presidendile ülesandeks edastada Euroopa Parlamendi seisukoht nõukogule ja komisjonile ning liikmesriikide parlamentidele.

¹ Käesolev seisukoht asendab 17 jaanuaril 2019. aastal vastuvõetud muudatusettepanekud (Vastuvõetud tekstid, P8_TA(2019)0040).

Euroopa Parlamendi seisukoht, vastu võetud esimesel lugemisel 17. aprillil 2019. aastal eesmärgiga võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/..., millega kehtestatakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 16 lõiget 2, artikli 19 lõiget 2, artiklit 21 lõiget 2, artiklit 24, artiklit 167 ja artiklit 168,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt³

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on sätestatud: „Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.“ Artiklis 3 on täpsustatud, et „liidu eesmärk on edendada rahu, oma väärtusi ja oma rahvaste hüvangut“ ja et „liit austab oma rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust ning tagab Euroopa kultuuripärandi kaitse ja arendamise“. Neid väärtusi on veelkord kinnitatud ja täpsustatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (*edaspidi „harta“*) sätestatud õigustes, vabadustes ja põhimõtetes.
- (2) Tuleb jätkata nende õiguste ja väärtuste **aktiivset arendamist, kaitsmist**, edendamist ja tugevdamist, **nende** jagamist kodanike ja rahvaste vahel ning seadmist ELi

¹ ELT C 62, 15.2.2019, lk 178.

² ELT C 461, 21.12.2018, lk 196.

³ Euroopa Parlamendi 17. aprilli 2019. aasta seisukoht. Hallil taustal tekst ei ole institutsioonidevaheliste läbirääkimiste raames kokku lepitud.

projektis kesksele kohale, **kuna nende õiguste ja väärtuste kaitse nõrgenemine ükskõik millises liikmesriigis võib kahjustada kogu liitu**. Seepärast luuakse ELi eelarves uus õiguse, õiguste ja väärtuste fond, mis koosneb **kodanike, võrdõiguslikkuse**, õiguste ja väärtuste programmist ning õigusprogrammist. Ajal, mil Euroopa ühiskonnad seisavad silmitsi ekstremismi, radikalismi ja lõhenemisega **ning sõltumatu kodanikuühiskonna kahaneva tegevusruumiga**, on varasemast veelgi tähtsam edendada, tugevdada ja kaitsta õigust, õigusi ja ELi väärtusi: Ajal, mil Euroopa ühiskonnad seisavad silmitsi ekstremismi, radikalismi ja lõhenemisega, on varasemast veelgi tähtsam edendada, tugevdada ja kaitsta õigust, õigusi ja ELi väärtusi: inimõigusi, inimväärikuse austamist, vabadust, demokraatiat, võrdsust, õigusriigi põhimõtet. Olles osa uuest fondist, aitab õigusprogramm ka edaspidi arendada liidu õigusruumi, **mis põhineb õigusriigi põhimõttel, kohtusüsteemi sõltumatusel ja erapooletusel, vastastikusel tunnustamisel ja usaldusel, õiguskaitse kättesaadavusel** ja piiriüleisel koostööl. **Kodanike, võrdõiguslikkuse**, õiguste ja väärtuste programm koondab enda alla Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1381/2013¹ aastateks 2014–2020 loodud õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi ning nõukogu määrusega (EL) nr 390/2014² loodud programmi „Kodanike Euroopa“ (edaspidi „varasemad programmid“).

- (3) Õiguse, õiguste ja väärtuste fond ja selle kaks asjaomast rahastamisprogrammi keskenduvad ■ inimestele ja üksustele, kes aitavad hoida meie ühiseid väärtusi, õigusi, **võrdõiguslikkust** ja rikkalikku mitmekesisust elavana ja dünaamilisena. Meie lõppeesmärk on toetada ja hoida meie õigustel põhinevat, võrdõiguslikku, avatud, pluralistlikku, kaasavat ja demokraatlikku ühiskonda. See tähendab aktiivset **ja teojõulist** kodanikuühiskonda ja inimeste kodaniku-, sotsiaalse ja demokraatliku osaluse soodustamist ning seda, et edendatakse Euroopa ühiskonna rikkalikku mitmekesisust, mis põhineb meie **ühistel väärtustel**, ajalool ja mälul. Euroopa Liidu lepingu artiklis 11 **nõutakse**, et **liidu** institutsioonid **peaksid kodanikuühiskonnaga avatud, läbipaistvat ja korrapärast dialoogi ning annaksid** kodanikele ja

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1381/2013, millega luuakse õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programm aastateks 2014–2020 (ELT L 354, 28.12.2013, lk 62).

² Nõukogu 14. aprilli 2014. aasta määrus (EL) nr 390/2014, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2014–2020 programm „Kodanike Euroopa“ (ELT L 115, 17.4.2014, lk 3).

esindusühendustele sobival viisil võimaluse teha teatavaks ja vahetada avalikult oma seisukohti liidu tegevuse kõigis valdkondades.

(3a) *Programmi toetusesaajatega ja muude sidusrühmadega tuleks pidada korrapärast, avatud ja läbipaistvat dialoogi ning selleks tuleks moodustada kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamise rühm. Kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamise rühm peaks aitama kaasa kogemuste ja heade tavade vahetamisele ning arutelule poliitika arengu üle programmiga hõlmatud valdkondades ja eesmärkides ning nendega seotud valdkondades. Kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamise rühmal ei tohiks olla mingit vastutust programmi juhtimise eest.*

(4) ■ Programm peaks aitama luua sünergiat, et tegeleda probleemidega, mis on *liidu* väärtuste edendamisele ja kaitsmisele ühised, ja saavutada kriitiline mass, et jõuda selles valdkonnas konkreetsete tulemusteni. See tuleks saavutada varasemate programmide positiivsele kogemusele tuginedes *ja seda edasi arendades*. Nii on võimalik ära kasutada kõik sünergiast tulenevad võimalused, et tõhusamalt toetada hõlmatud poliitikavaldkondi ja suurendada nende väljavaateid jõuda inimesteni *ja kodanikuühiskonnani, seades eesmärgiks tasakaalustatud geograafilise jaotuse*. Et programm oleks tulemuslik, tuleks selles arvestada eri valdkonna poliitika eripärasid, nende erinevaid sihtrühmi ja konkreetseid vajadusi, kasutades selleks spetsiaalselt kohandatud *ja sihtotstarbelisi* lähenemisviise.

(4a) *Õigusriigi ja demokraatia täielik järgimine ja edendamine on äärmiselt oluline, et suurendada kodanike usaldust liidu vastu ja tagada liikmesriikide vastastikune usaldus. Õiguste ja väärtuste edendamisega aitab programm kaasa demokraatlikuma liidu ülesehitamisele, õigusriigi ja demokraatliku dialoogi, läbipaistvuse ja hea valitsemistava austamisele, seda ka juhul, kui kodanikuühiskonna tegevusruum kahaneb.*

(5) Selleks et tuua Euroopa Liit oma kodanikele lähemale *ja edendada demokraatlikku osalemist*, on vaja eri meetmeid ja koordineeritud tegevust. *Euroopa Liidu kodakondsust ja Euroopa identiteeditunnetust tuleks arendada ja edendada, suurendades kodanike arusaamist poliitika kujundamisest ja edendades kodanikuaktiivsust liidu tegevuses*. Tuues kodanikud kokku sõpruslinnade projektide või linnade võrgustike raames ning toetades *kohaliku, piirkondliku, riikliku ja riikidevahelise tasandi* kodanikuühiskonna organisatsioone programmiga hõlmatud valdkondades, aitame suurendada kodanike kaasatust ühiskonnas ja seeläbi

nende **aktiivset** osalemist liidu demokraatlikus elus. Samal ajal soosib vastastikust mõistmist, **kultuuridevahelist dialoogi, kultuurilist ja keelelist** mitmekesisust, **sotsiaalset kaasamist** ja teiste vastu austust edendavate meetmete toetamine **liitu kuulumise tunde** tekkimist ja Euroopa **Liidu kodanikuks olemise ühist identiteeditunnetust**, mis põhineb ühisel arusaamisel **meie ühistest** Euroopa väärtustest, kultuurist, ajaloost ja pärandist. Liitu kuulumise tunde ja liidu väärtuste edendamine on eriti oluline ELi äärepoolseimates piirkondade elanike jaoks, sest nad on Mandri-Euroopast eraldatud ja kaugel.

- (6) Ajaloolise mälu seotud tegevust ja Euroopa ajaloolise mälu kriitilist analüüsi on vaja selleks, et kodanikud **ja eeskätt noored** oleksid teadlikud oma ühisest ajaloost ja **ühistest väärtustest**, mis on ühise tuleviku **alusest**. **Ajaloolise mälu seotud tegevus peaks hõlmama arutelu Euroopa lähiajaloo totalitaarsete režiimide, eelkõige holokaustini viinud natsismi, fašismi, stalinismi ja totalitaarsete kommunistlike režiimide põhjuste üle ning nende kuritegude ohvrite mälestamist. Samuti tuleks hõlmata muid määrava tähtsusega hetki ja märgilise tähtsusega sündmusi Euroopa lähiajalooos.** Seetõttu tuleks arvestada ka ajalooliste, **sotsiaalsete, kultuuriliste ja kultuuridevaheliste aspektide asjakohasust, et kujundada Euroopa identiteet, mis põhineb ühistel väärtustel** ja kokkukuulumistundel.
- (7) Kodanikud peaksid ka olema teadlikumad oma õigustest, mis tulenevad liidu kodakondsusest, tundma end teises liikmesriigis elades, reisides, õppides, töötades või vabatahtlikuna tegutsedes vabalt ning neil peaks olema võimalus kasutada kõiki oma kodakondsusest tulenevaid õiguseid, nad peaksid olema kindlad võrdsetes võimalustes ning selles, et nende õigused on tagatud ja kaitstud ilma diskrimineerimiseta, kus nad ka liidus ei asuks. Kodanikuühiskonda tuleb toetada ELi lepingu artikli 2 kohaste **liidu** ühiste väärtuste edendamisel, kaitsmisel ja neist teadlikkuse suurendamisel ning liidu õigusest tulenevate õiguste kasutamisel.
- (8) Sooline võrdõiguslikkus on üks Euroopa Liidu põhiväärtusi ja eesmärgi. **Sellele vaatamata on soolise võrdõiguslikkuse üldine areng takerdunud.** Naiste ja **tütarlaste** diskrimineerimine ja nende ebavõrdne kohtlemine ning **naiste ja tütarlaste vastase vägivalda mitmesugused vormid** riivavad nende põhiõigusi ja takistavad nende poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku osalemist ühiskonnas. Lisaks takistavad **poliitilised, struktuurilised ja kultuurilised tõkked** tõelise soolise võrdõiguslikkuse saavutamist. Seepärast on soolise võrdõiguslikkuse edendamine **ja arvessevõtmine**

liidu kõigis tegevustes liidu *keskne ülesanne* ning majanduskasvu ja *ühiskondliku arengu* soodustaja, mida tuleks programmiga toetada. *Eriti oluline on võidelda aktiivselt stereotüüpide ning vaigse ja valdkonnaülese diskrimineerimise vastu. Võrdne juurdepääs tööturule, võrdne osalemine tööturul ja karjääritakistuste kõrvaldamine kõigis sektorites, näiteks kohtusüsteemis ning loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatikaga seotud sektorites on soolise võrdõiguslikkuse alustalad. Keskenduda tuleks ka töö- ja eraelu tasakaalustamisele ning tasustamata majapidamistöõde ja laste, eakate ja teiste sõltuvate isikute eest hoolitsemisega seotud ülesannete võrdsele jagamisele meeste ja naiste vahel, kuna need on võrdse majandusliku iseseisvuse ja osaluse tugisambad ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamiseks lahutamatu seotud.*

- (9) Sooline vägivald ja *vägivald riskirühmade (lapsed, noored ja muud riskirühmad, näiteks LGBTQI-inimesed ja puuetega inimesed)* vastu kujutab endast põhiõiguste tõsist rikkumist ning seda esineb kogu liidus, igasugustes sotsiaalsetes ja majanduslikes oludes, ning sellel on tõsised tagajärjed ohvrite füüsilisele ja vaimsele tervisele ning ühiskonnale tervikuna. *Kõige rohkem kannatavad soolise vägivald ja ahistamise all naised, nii kodus kui ka avalikus sfääris. Seetõttu on selle vägivald vastu võitlemine soolise võrdõiguslikkuse edendamisel üks otsustava tähtsusega meetmeid. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivald ja perevägivald ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsioon) määratluse kohaselt tähendab naistevastane vägivald „kõiki soolise vägivald akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus“. Soolise vägivald vastu võitlemine nõuab mitmemõõtmelist lähenemist, mis hõlmab juriidilisi, majanduslikke, haridus- ja tervishoiualaseid aspekte. Peale selle on vaja aktiivselt võidelda juba noores eas tekkivate sooliste stereotüüpide, samuti vihakõne ja internetivägivald kõigi vormide vastu. Seda arvesse võttes on jätkuvalt oluline toetada naiste õigusi kaitsvaid organisatsioone ja muid selles valdkonnas tegutsevaid aktiviste. Lastel, noortel ja muudel riskirühmadel, nagu LGBTI-inimestel ja puuetega inimestel, on suurem oht sattuda vägivald ohvriks, eelkõige perekondlikes ja lähisuhetes. Tuleb võtta meetmeid, et edendada ohustatud isikute õigusi, eelkõige laste (sealhulgas*

orbude, koduvägivalla tagajärjel orvuks jäänud laste ja teiste eriti kaitsetus olukorras laste) õigusi, toetada laste kaitsmist *ja tagada* nende õigus arengule ja väärikusele. Liidu prioriteediks on võidelda vägivalla kõikide vormidega, *eelkõige soolise vägivallaga*, edendada selle ennetusmeetmeid ning kaitsta ja toetada ohvreid, aidates seeläbi tagada üksikisikute põhiõiguseid ja soolist võrdõiguslikkust. Neid prioriteete tuleks programmist toetada.

- (10) Selleks et hoida ära eri vägivalla vormid ja nendega võidelda ning kaitsta ohvreid, on vaja tugevat poliitilist tahet ja kooskõlastatud tegevust, mille aluseks on varasema Daphne programmi ning õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi ja õigusprogrammi meetodid ja tulemused. 1997. aastal käivitatud Daphne rahastamine, millest toetatakse vägivallaohvreid ning võitlust laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivallaga, on olnud tõeliselt edukas nii populaarsuse poolest sidusrühmade seas (avalikud asutused, akadeemilised asutused ja vabaühendused) kui ka rahastatud projektide tulemuslikkuse poolest. Sellest on rahastatud projekte, et suurendada teadlikkust, pakkuda ohvritele tugiteenuseid või toetada kohapeal tegutsevaid *kodanikuühiskonna organisatsioone*. Selle raames on tegeletud erinevate vägivallavormidega, nt koduvägivalla, seksuaalvägivalla, inimkaubanduse, *ahistamise ja kahjulike tavadega nagu naiste suguelundite moonutamine*, kuid ka uute esilekerkivate vägivallavormidega nagu küberkiusamine *ja küberahistamine*.

Seepärast on oluline jätkata kõigi nende meetmetega *Daphne tegevussuuna jaoks ette nähtud sõltumatu eelarveeraldise abil* ja võtta programmi rakendamisel igati arvesse nende tulemusi ja nendest saadud kogemusi.

- (11) Diskrimineerimiskeeld on liidu oluline põhimõte. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 19 sätestatakse võimalus astuda vajalikke samme, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Diskrimineerimiskeeld on sätestatud ka harta artiklis 21. Arvesse tuleks võtta diskrimineerimise eri vormide, *sealhulgas otsese, kaudse ja struktuurse diskrimineerimise erisusi*, ja paralleelselt tuleks välja töötada vastavad meetmed ühel või mitmel põhjusel diskrimineerimise ennetamiseks ja takistamiseks. Programmist tuleks toetada meetmeid, millega hoida ära mis tahes vormis diskrimineerimine, rassism, ksenofoobia, *afrofoobia*, antisemitism, *romadevastatus ja* moslemivastane vaen ja võidelda nende vastu, *sealhulgas ka muud sallimatuse vormid, nagu homofobia, bifoobia, transfoobia*

ja interfoobia ning sooidentiteediga seonduv sallimatus internetis ja väljaspool seda vähemusse kuuluvate isikute vastu, võttes arvesse mitmekordset

diskrimineerimist. Siinkohal tuleks erilist tähelepanu pöörata vägivalla kõikide vormide, viha, segregatsiooni ja häbimärgistamise ärahoidmisele ja nendega võitlemisele ning kiusamise, ahistamise ja sallimatu kohtlemisega võitlemisele. Programmi tuleks rakendada vastastikku toetaval viisil koos muude liidu meetmetega, mis on sama eesmärgiga, eelkõige nendega, millele on osutatud komisjoni 5. aprilli 2011. aasta teatises „Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020“¹⁰ ja nõukogu 9. detsembri 2013. aasta soovitusel romade tõhusaks integratsiooniks liikmesriikides võetavate meetmete kohta¹.

- (12) ***Sotsiaalsed*** ja keskkonnaga seotud takistused ning juurdepääsu puudumine muudavad puudega inimestel teistega võrdsetel alustel ühiskonnas täisväärtuslikult ja tõhusalt osalemise keeruliseks. Puudega inimeste ees seisab veel muidki takistusi: neil on keerulisem pääseda tööturule, saada kaasavat ja kvaliteetset haridust, vältida vaesust ja sotsiaalset tõrjutust, saada osa kultuurialgatustest ja meediast või kasutada oma poliitilisi õigusi. Olles Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni puuetega inimeste õiguste konventsiooni osaline, on liit ja selle liikmesriigid võtnud endale kohustuse edendada, kaitsta ja tagada kõigile puudega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielik ja võrdne teostamine. Puuetega inimeste õiguste konventsioonist on saanud liidu õiguskorra lahutamatu osa.
- (13) Õigus isiku era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladuse austamisele (õigus eraelu puutumatus) on põhiõiguste harta artiklis 7 sätestatud põhiõigus. Õigus isikuandmete kaitsele on põhiõiguste harta artiklis 8 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 16 sätestatud põhiõigus. Isikuandmete kaitse normide järgimist kontrollivad sõltumatud järelevalveasutused. Liidu õigusraamistikus, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679² ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2016/680³, on sätestatud normid, et tagada, et õigus isikuandmete kaitsele oleks tõhusalt kaitstud. Nende õigusaktidega tehakse riiklikele andmekaitse järelevalveasutustele ülesandeks suurendada üldsuse teadlikkust ja arusaamist isikuandmete töötlemisel esinevatest ohtudest, töötlemise

¹ ELT C 378, 24.12.2013, lk 1.

² ELT L 119, 4.5.2016, lk 1–88.

³ ELT L 119, 4.5.2016, lk 89–131.

kohta kehtivatest normidest ja kaitsemeetmetest ning isikuandmete töötlemisega seotud õigustest. Arvestades seda, kui oluline on isikuandmete kaitse praegusel tehnoloogia kiire arengu ajastul, peaks liidul olema võimalik võtta teadlikkuse suurendamise meetmeid, *sealhulgas toetades liidu nõuete kohast andmekaitset edendavaid kodanikuühiskonna organisatsioone*, ning korraldada uuringuid ja muid asjakohaseid meetmeid.

- (14) ELi toimimise lepingu artikli 24 järgi määravad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt normide abil kindlaks Euroopa Liidu lepingu artikli 11 tähenduses kodanikualgatuse esitamise korra ja tingimused. Seda on tehtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 211/2011¹ vastuvõtmisega. Programmiga tuleks toetada määruse [(EL) nr 211/2011] rakendamise tehnilise ja korraldusliku toe rahastamist, toetades nii seda, et kodanikud saavad teostada oma õigust algatada ja toetada Euroopa kodanikualgatusi.
- (15) ELi toimimise lepingu artiklite 8 ja 10 järgi peaks programmi kõik meetmed toetama soolise aspekti arvestamist ning diskrimineerimisvastaseid eesmärke. *Programmi vahe- ja lõpphindamise käigus tuleks hinnata soolist mõju, et selgitada välja, mil määral aitab programm saavutada soolist võrdõiguslikkust ja kas programm ei avalda soolisele võrdõiguslikkusele tahtmatut negatiivset mõju. Sellega seoses ja võttes arvesse programmi eri tegevussuundade meetmete erinevat olemust ja suurust, on tähtis, et kõik väljavalitud projektide arendajate kogutud andmed esitataks võimaluse korral alati sugupoolte lõikes. Samuti on oluline anda toetuste taotlejatele teavet selle kohta, kuidas võtta soolist võrdõiguslikkust arvesse, sealhulgas vajaduse korral sootundliku eelarvestamise ja soolise mõju hindamise vahendite kasutamise kohta. Ekspertide ja sidusrühmadega konsulteerimisel tuleks arvesse võtta soolist tasakaalu.*
- (16) ELi lepingu artikli 3 lõike 3 järgi edendab liit kooskõlas harta artikliga 24 ja ÜRO lapse õiguste konventsiooniga lapse õiguste kaitset.
- (17) Kooskõlas liidu õigusaktidega, mis käsitlevad võrdset kohtlemist, loovad liikmesriigid võrdse kohtlemise edendamiseks sõltumatud asutused (võrdõiguslikkust edendavad asutused), et vältida diskrimineerimisega rassilise, etnilise päritolu soo

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruar 2011. aasta määrus (EL) nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta (ELT L 65, 11.3.2011, lk 1).

alusel. Kuid mitmed liikmesriigid on läinud veelgi kaugemale ja taganud, et võrdõiguslikkust edendavad asutused saavad käsitleda ka diskrimineerimist, mis toimub muul alusel, nt *keele, vanuse, sootunnuste, soolise identiteedi, soolise mitmekesisuse*, seksuaalse sättumuse, usutunnistuse või veendumuste või puude alusel. Võrdõiguslikkust edendavatel asutustel on võrdõiguslikkuse edendamisel ning võrdse kohtlemise õigusnormide kohaldamise tagamisel keskne roll, pakkudes eelkõige sõltumatut abi diskrimineerimisohvritele, korraldades diskrimineerimist käsitlevaid sõltumatuid uuringuid, avaldades sõltumatuid aruandeid ja andes soovitusi seoses diskrimineerimisküsimustega nende riigis. On oluline, et võrdõiguslikkust edendavate asutuste sellesisulist tööd koordineeritaks liidu tasandil. EQUINET loodi 2007. aastal. Selle võrgustiku liikmed on riiklikud asutused, kes edendavad võrdset kohtlemist, nagu sätestatud nõukogu direktiivides 2000/43/EÜ¹ ja 2004/113/EÜ² ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivides 2006/54/EÜ³ ja 2010/41/EL⁴. ***Komisjon võttis 22. juunil 2018 vastu soovitusel võrdõiguslikkust edendavate asutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta, milles käsitletakse nende asutuste volitusi, sõltumatust, tõhusust ja koordineerimist ning koostööd.*** EQUINET on erilises olukorras, sest on ainus üksus, kes tagab võrdõiguslikkust edendavate asutuste meetmete koordineerimist. EQUINETi tegevuse koordineerimine on liidu diskrimineerimisvastase õiguse nõuetekohase rakendamise seisukohast kesksel kohal ja seda tuleks programmist toetada.

(17a) Programmi kasutajasõbralikkuse parandamiseks ning programmi kõigi aspektide kohta erapooletute juhiste ja praktilise teabe esitamiseks võib iga liikmesriik luua toetusesaajate ja taotlejate abistamiseks kontaktpunkte. Programmi kontaktpunktid peaksid olema võimelised täitma oma ülesandeid sõltumatult, ilma avaliku sektori asutuste sekkumiseta otsuste tegemisse. Liikmesriikidel peaks olema võimalik

¹ Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (ELT L 180, 19.7.2000, lk 22).

² Nõukogu 13. detsembri 2004. aasta direktiiv 2004/113/EÜ meest ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega (ELT L 373, 21.12.2004, lk 37).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiiv 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (ELT L 204, 26.7.2006, lk 23).

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2010. aasta direktiiv 2010/41/EL füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 86/613/EMÜ (ELT L 180, 15.7.2010, lk 1).

valida programmi kontaktpunktide kõige asjakohasem haldamine, sealhulgas avaliku sektori asutuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide või nende konsortsiumide kaudu. Programmi kontaktpunktid ei vastuta programmi juhtimise eest.

- (18) Sõltumatutel inimõiguste organisatsioonidel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel on ELi lepingu artikli 2 kohaste ELi ühiste väärtuste edendamisel, kaitsmisel ja neist teadlikkuse suurendamisel ning liidu õigusest, sealhulgas ELi põhiõiguste hartast tulenevate õiguste kasutamisele kaasaitamisel keskne koht. Nagu väljendatud Euroopa Parlamendi 19. aprilli 2018. aasta resolutsioonis, on **rahastuse suurendamine** ja piisav rahaline toetus kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks soodsa ja jätkusuutliku keskkonna kujundamiseks kesksel kohal, et tugevdada nende rolli ja võimaldada neil täita oma ülesandeid sõltumatult ja tulemuslikult. ELi rahastamine täiendab riigi tasandi rahastamist, et toetada ja suurendada selliste sõltumatute kodanikuühiskonna organisatsioonide mõjuvõimu ja nende suutlikkust, kes tegelevad **väärtuste ja õiguste** edendamisega ja kelle tegevus aitab ELi õigusest ja ELi põhiõiguste hartast tulenevate õiguste strateegilist kohaldamist, sealhulgas õiguste kaitsmise (**strateegilised kohtuvaidlused, kampaaniate korraldamine, teavitustegevus**) ja muude järelevalvemeetmete kaudu, ning edendada ja kaitsta liidu väärtusi ja suurendada neist teadlikkust **kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja riikidevahelisel** tasandil. **Programmi tuleks rakendada kasutajasõbralikul viisil, näiteks kasutajasõbralikku taotlus- ja aruandlusmenetlust kasutades. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sellele, et programm oleks kättesaadav kodanikuühiskonna organisatsioonidele riikidevahelisel, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, sealhulgas kohalikele rohujuuretasandi kodanikuühiskonna organisatsioonidele, samuti toetusesaajate suutlikkusele. See peaks hõlmama kolmandatele isikutele antava rahalise toetuse kasutamist, kui see on asjakohane.**
- (19) Komisjon peaks tagama üldise sidususe, vastastikuse täiendavuse ja sünergia liidu organite, ametite ja asutuste, eelkõige Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti tööga, ja tegema kokkuvõtte teiste riiklike ja rahvusvaheliste osalejate tööst, kes tegutsevad programmi eesmärkidega hõlmatud valdkondades.

- (20) Teatud tingimustel peaks programmis olema võimalik osaleda Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) liikmetel, kes on Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmed, ning EFTA liikmetel, kes ei ole Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmed, ja muudel Euroopa riikidel. Programmis peaks olema võimalik osaleda ka ühinevatel riikidel, kandidaatriikidel ja potentsiaalsetel kandidaatriikidel, keda toetatakse ühinemiseelse strateegia raames.
- (21) Selleks et tagada vahendite tõhus jaotus liidu üldeelarvest, on vaja tagada kõigi programmi raames ellu viidavate meetmete Euroopa lisaväärtus ning vastastikune täiendavus liikmesriikide meetmetega; samas tuleks taotleda kooskõla, täiendavust ja koostoimet selliste rahastamisprogrammidega, millega toetatakse omavahel, eriti õiguse, õiguste ja väärtuste fondi raames ja õigusprogrammiga ning programmiga „Loov Euroopa“ ja programmiga „Erasmus+“ tihedalt seotud poliitikavaldkondi, et kasutada ära kultuuri koostoimet kultuuri- meedia- kunsti-, haridus- ja loovuse valdkondadega. Koosmõju on vaja luua muude Euroopa rahastamisprogrammidega, eriti järgmistes valdkondades: tööhõive **ja võitlus sotsiaalse tõrjutusega, eelkõige koos Euroopa Sotsiaalfond+iga**, siseturg, ettevõtlus, noorsugu, tervis, kodakondsus, õigus, ränne, julgeolek, teadustegevus, innovatsioon, tehnoloogia, tööstus, ühtekuuluvus, turism, välissuhted, kaubandus ja **kestlik** areng.
- (22) Käesoleva määrusega kehtestatakse **kodanike, võrdõiguslikkuse**, õiguste ja väärtuste programmile rahastamispakett, mis on iga-aastase eelarvemenetluse käigus Euroopa Parlamendi ja nõukogu peamine juhis [reference to be updated as appropriate according to the new inter-institutional agreement: Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni vahel 2. detsembril 2013. aastal eelarvedistsipliini, eelarvealase koostöö ning usaldusväärse finantsjuhtimise kohta sõlmitud institutsioonidevahelise kokkuleppe¹ punkti 17] tähenduses.
- (23) Programmi suhtes kohaldatakse määrust (EL, Euratom) [the new FR] (edaspidi „finantsmäärus“). Selles määruuses sätestatakse liidu eelarve täitmise eeskirjad, sealhulgas eeskirjad toetuste, auhindade, hangete, kaudse eelarve täitmise, rahastamisvahendite ja eelarvetagatiste kohta.

¹ [Ajakohastatav viide: ELT C 373, 20.12.2013, lk 1. Kokkuleppe teksti leiab aadressilt http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2013.373.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2013:373:TOC].

(24) Käesoleva määrusega ette nähtud rahastamisliikide ja eelarve täitmise viiside valikul tuleks lähtuda nende võimest saavutada meetmete erieesmärgid ja tulemusi, võttes eelkõige arvesse kontrollidega seotud kulusid, halduskoormust, **asjakohaste sidusrühmade ja sihtrühma kuuluvate toetusesaajate suutlikkust** ning eeldatavat nõuete täitmata jätmisega seotud riski. See peaks hõlmama kindlasummaliste maksete, kindlamääraliste maksete ja ühikuhindade kasutamise kaalumist ning ka sellist rahastamist, mis ei ole seotud finantsmääruse artikli 125 lõikes 1 osutatud kuludega. ■

(24a) *Vastavalt finantsmäärusele, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL, Euratom) nr 883/2013¹, nõukogu määrusele (Euratom, EÜ) nr 2988/95², nõukogu määrusele (Euratom, EÜ) nr 2185/96³ ja nõukogu määrusele (EL) 2017/1939⁴ tuleb liidu finantshuve kaitsta proportsionaalsete meetmetega, mis hõlmavad õigusnormide rikkumise ja pettuste ärahoidmist, avastamist, korrigeerimist ja uurimist, kadumaläinud, alusetult väljamakstud või ebaõigesti kasutatud vahendite tagasinõudmist ja vajaduse korral halduskaristuste kehtestamist. Eelkõige võib Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF) korraldada haldusjuurdlusi, sealhulgas kohapealseid kontrole ja inspekteerimisi vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL, Euratom) nr 883/2013 ning nõukogu määrusele (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ja neis määrustes sätestatud korras, et teha kindlaks, kas on esinenud pettust, korruptsiooni või muud liidu finantshuve kahjustavat ebaseaduslikku tegevust. Vastavalt määrusele (EL) 2017/1939 võib Euroopa Prokuratuur uurida pettusi ja muid kuritegusid, mis kahjustavad liidu finantshuve, ja esitada nendega seoses süüdistusi, nagu on ette nähtud Euroopa*

¹ *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. septembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1073/1999 ja nõukogu määrus (Euratom) nr 1074/1999 (ELT L 248, 18.9.2013, lk 1).*

² *Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, 23.12.1995, lk 1).*

³ *Nõukogu 11. novembri 1996. aasta määrus (Euratom, EÜ) nr 2185/96, mis käsitleb komisjoni tehtavat kohapealset kontrolli ja inspekteerimist, et kaitsta Euroopa ühenduste finantshuve pettuste ja igasuguse muu eeskirjade eiramiste eest (EÜT L 292, 15.11.1996, lk 2).*

⁴ *Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT L 283, 31.10.2017, lk 1).*

Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2017/1371¹. Finantsmääruse kohaselt peab iga isik või üksus, kes saab liidu rahalisi vahendeid, tegema liidu finantshuvide kaitsel täielikult koostööd ja andma komisjonile, OLAFile, Euroopa Prokuratuurile ja Euroopa Kontrollikojale vajalikud õigused ja juurdepääsu ning tagama, et kolmandad isikud, kes on kaasatud liidu vahendite haldamisse, annaksid samaväärsed õigused.

- (25) *Seoses erieesmärkide – edendada soolist võrdõiguslikkust, õigusi, kodanike kaasamist liidu demokraatlikku ellu ja selles osalemist kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja riikidevahelisel tasandil ning võidelda vägivallaga – täitmisega, võivad kolmandad riigid, kes on Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmed, osaleda liidu programmides koostöö raames, mis on kehtestatud EMP lepingu alusel, millega on ette nähtud programmide rakendamine selle lepingu kohase otsuse alusel. Kolmandad riigid võivad osaleda ka muude õiguslike vahendite alusel. Käesolevas määruses tuleks kehtestada erisätted, et anda vastutavale eelarvevahendite käsutajale, Euroopa Pettustevastase Ametile (OLAF) ja Euroopa Kontrollikojale õigused ja juurdepääs, mida neil on vaja oma volituste täieulatuslikuks kasutamiseks.*
- (26) Käesolevas määruses kohaldatakse horisontaalseid finantseeskirju, mille Euroopa Parlament ja nõukogu on võtnud vastu Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 322 alusel. Need eeskirjad on sätestatud finantsmääruses ja nendega määratakse eelkõige kindlaks eelarvestamise ja eelarve täitmise kord toetuste, hangete, auhindade ja eelarve kaudse täitmise kaudu, ning sätestatakse finantsjuhtimises osalejate vastutuse kontrollimine. ELi toimimise lepingu artikli 322 alusel vastuvõetud eeskirjad puudutavad ka liidu eelarve kaitsmist juhtudel, kui on tegemist üldistunud puudustega õigusriigi toimimises, sest õigusriigi põhimõtete järgimine on usaldusväärse finantsjuhtimise ja tulemusliku ELi-poolse rahastamise oluline eeltingimus.
- (26a) *Ettepanekuga võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus liidu eelarve kaitsmise kohta, juhul kui liikmesriikides esineb üldisis puudusi õigusriigi toimimises, seatakse eesmärgiks anda liidule vahendid, millega paremini kaitsta oma eelarvet, kui puudused õigusriigi toimimises kahjustavad või võivad*

¹ *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil (ELT L 198, 28.7.2017, lk 29).*

kahjustada usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve. See peaks täiendama õiguste ja väärtuste programmi, millel on teistsugune roll – poliitikameetmete rahastamine kooskõlas põhiõiguste ja euroopalike väärtustega, mille keskmes on inimeste elu ja osalemine.

- (27) Vastavalt [viidet ajakohastatakse vastavalt uuele ülemeremaid ja -territooriume käsitlevale otsusele: nõukogu otsuse 2013/755/EL¹ artiklile 94] on ülemeremaadel ja -territooriumidel asutatud isikud ja üksused rahastamiskõlblikud, kui programmi eeskirjadest ja eesmärkidest või võimalikest kokkulepetest liikmesriigiga, millega vastav ülemeremaa või -territoorium on seotud, ei tulene teisiti. ***Programmi rakendamisel tuleb võtta arvesse ülemeremaade ja -territooriumide eraldatusest tulenevaid piiranguid ning nende tegelikku programmis osalemist tuleb jälgida ja korrapäraselt hinnata.***
- (28) Selleks et võtta arvesse kliimamuutusega võitlemise olulisust kooskõlas liidu võetud kohustustega rakendada Pariisi kokkulepet ja ÜRO säästva arengu eesmärke, aitab käesolev programm kliimameetmed integreerida ja saavutada üldeesmärki, milleks on suunata mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 kestuse ajal kliimaeesmärkide toetamiseks 25 % ELi eelarve kulutustest ja saavutada iga-aastane 30 % eesmärk võimalikult kiiresti, kuid mitte hiljem kui 2027. aastaks. Asjaomased meetmed määratakse kindlaks programmi ettevalmistamise ja rakendamise käigus ja neid hinnatakse uuesti vahehindamise raames.
- (29) Vastavalt 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppe punktidele 22 ja 23 tuleb seda programmi hinnata teabe alusel, mis on kogutud konkreetse järelvalvekorra alusel, vältides samal ajal ülereguleerimist ja halduskoormust, eelkõige liikmesriikides. Asjakohasel juhul võib niisugune kord sisaldada ka mõõdetavaid näitajaid, mille alusel koguda tõendeid programmi mõju kohta kohapeal.
- (30) Selleks et ***täiendada käesolevat määrust eesmärgiga viia programm ellu ja tagada selle eesmärkide saavutamiseks tehtavate edusammude tõhus hindamine***, tuleks delegeerida komisjonile õigus võtta kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 290 vastu õigusakte, milles käsitletakse ***artikli 13 kohaseid tööprogramme ning*** artiklites

¹ Nõukogu 25. novembri 2013. aasta otsus 2013/755/EL ülemeremaade ja -territooriumide Euroopa Liiduga assotsieerimise kohta („ÜMTde assotsieerimise otsus“) (ELT L 344, 19.12.2013, lk 1).

14 ja 16 ja II lisas osutatud näitajaid. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega. Eelkõige selleks, et tagada delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises võrdne osalemine, saavad Euroopa Parlament ja nõukogu kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel on pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, kus arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

I PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Reguleerimisese

Käesoleva määrusega kehtestatakse **kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste** programm (edaspidi „programm“).

Selles sätestatakse programmi eesmärgid, eelarve aastateks 2021–2027, liidupoolse rahastamise vormid ja sellise rahastamise eeskirjad.

Artikkel 2

Programmi eesmärgid

1. Programmi üldeesmärk on kaitsta ja edendada **■** aluslepingutes, **hartas ja kohaldatavates rahvusvahelistes inimõiguste konventsioonides** sätestatud õigusi ja väärtusi, **eelkõige kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja riikidevahelisel tasandil tegutsevate** kodanikuühiskonna organisatsioonide **ja muude sidusrühmade** toetamise ning **demokraatliku kodanikuosaluse stimuleerimise** kaudu, et **õigusriigi põhimõttele tuginedes** toetada **ja edasi arendada** avatud, **õigustel põhinevaid, demokraatlikke, võrdõiguslikke** ja kaasavaid ühiskondi.
2. Lõikes 1 seatud üldeesmärgi raames on programmil järgmised erieesmärkidele vastavad tegevussuunad:
 - a) **kaitsta ja edendada liidu väärtusi (liidu väärtuste tegevussuund),**
 - a) edendada õigusi, diskrimineerimiskeeldu ja võrdõiguslikkust, sealhulgas soolist võrdõiguslikkust, ning võtta tugevamalt arvesse soolist aspekti ja diskrimineerimiskeeldu; (võrdõiguslikkuse, õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tegevussuund)
 - b) edendada kodanike kaasatust ja osalemist liidu demokraatlikus elus **ja eri liikmesriikide kodanike omavahelist suhtlust ning suurendada teadlikkust Euroopa ühisest ajaloost** (kodanike kaasatuse ja osalemise tegevussuund),
 - c) võitlus vägivallaga, **sealhulgas soolise vägivallaga** (Daphne tegevussuund).

Artikkel 2a

Liidu väärtuste tegevussuund

Artikli 2 lõikes 1 seatud üldeesmärgi ja artikli 2 lõike 2 punktis -a seatud erieesmärgi raames keskendutakse programmis õiguste kaitsmisele, edendamisele ja nende kohta teadlikkuse tõstmisele, milleks antakse rahalist toetust kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes kohalikul, piirkondlikul ja riikidevahelisel tasandil tegutsedes neid õigusi edendavad ja kultiveerivad, ning sellega tugevdatakse ka liidu väärtuste kaitset ja edendamist ja õigusriigi põhimõtete järgimist ning soodustatakse demokraatlikuma liidu ülesehitamist, demokraatlikku dialoogi, läbipaistvust ja head valitsemistava.

Artikkel 3

Võrdõiguslikkuse, õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tegevussuund

Artikli 2 lõikes 1 seatud üldeesmärgi ning artikli 2 lõike 2 punktis a seatud erieesmärgi raames keskendutakse programmis järgmisele:

- a) *edendada võrdõiguslikkust ja hoida ära diskrimineerimine soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel, ja võidelda sellistel alustel diskrimineerimise vastu ning austada mittediskrimineerimise põhimõtet harta artiklis 21 sätestatud alustel;*
- b) *toetada, edendada ja ellu viia terviklikku poliitikat järgmistes suundades:*
 - i) *aidata saavutada seda, et naised saaksid täiel määral õigusi kasutada, edendada soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas töö- ja eraelu tasakaalu, suurendada naiste mõjuvõimu ning laiemalt ja sügavamalt arvesse võtta soolist aspekti;*
 - ii) *tugevdada diskrimineerimiskeeldu ja seda laialdasemalt rakendada;*
 - iii) *võidelda rassismi, ksenofoobia ning sallimatuse kõigi vormide, sealhulgas homofoobia, bifoobia, transfoobia ja interfoobia ning sooidentiteediga seonduva sallimatuse vastu internetis ja väljaspool seda;*
 - iv) *kaitsta ja edendada laste õigusi;*
 - v) *kaitsta ja edendada puuetega inimeste õigusi;*

- ba) kaitsta ja edendada liidu kodakondsusega seonduvaid õigusi ja õigust isikuandmete kaitsele;**

Artikkel 4

Kodanike kaasatuse ja osalemise tegevussuund

Artikli 2 lõikes 1 seatud üldeesmärgi ning artikli 2 lõike 2 punktis b seatud erieesmärgi raames keskendutakse programmis järgmisele:

- a) toetada projekte, mille eesmärk on meeles pidada Euroopa uusima aja ajaloo kõige tähtsamaid sündmusi, sealhulgas autoritaarsete ja totalitaarsete režiimide põhjusi ja tagajärgi ning suurendada Euroopa Liidu kodanike teadlikkust oma ühisest ajaloost, kultuurist, kultuuripärandist ja väärtustest ning aidata neil sellega paremini mõista Euroopa Liitu, selle lähtealuseid, otstarvet, mitmekesisust ja saavutusi ning vastastikuse mõistmise ja sallivuse tähtsust;
- b) edendada kodanike ja esindusühenduste osalust liidu demokraatlikus ja ühiskondlikus elus ning soodustada nende panust sellesse, aidates neil teatavaks teha ja vahetada avalikult oma seisukohti liidu tegevuse kõigis valdkondades.
- ba) edendada eri riikide kodanike omavahelist suhtlust eelkõige sõpruslinnade liikumise ja linnade võrgustike kaudu, et nad saaksid tegelikult kogeda liidu ühise pärandi rikkust ja mitmekesisust ning endale teadvustada, et need tegurid moodustavad ühise tuleviku aluse.**

Artikkel 5

Daphne tegevussuund

Artikli 2 lõikes 1 seatud üldeesmärgi ning artikli 2 lõike 2 punktis c seatud erieesmärgi raames keskendutakse programmis järgmisele:

- a) **hoida kõigil tasanditel ära igasugune naiste ja tütarlaste vastane sooline vägivald ja koduvägivald ning võidelda selle vastu, soodustades selleks ka Euroopa Nõukogu naistevastase vägivald ja preevägivald ennetamise ja tõkestamise konventsioonis (Istanbuli konventsioon) sätestatud normide järgimist, ning**
- a) hoida ära igasugune vägivald, mis on suunatud laste, noorte ja ■ muude riskirühmade, **näiteks LGBTQI-inimeste ja puuetega inimeste vastu**, ning võidelda sellega;

- b) toetada ja kaitsta kõiki sellise vägivalda otseseid ja kaudseid ohvreid, nagu on peresisese koduvägivalda ja lähisuhtevägivalda ohvrid, kaasa arvatud kodukuritegude tagajärjel orvuks jäänud lapsed, ning toetada kogu liidus ühesugust soolise vägivalda ohvrite kaitset ja tagada see.

Artikkel 6

Eelarve

1. Programmi rakendamise rahastamispakett aastatel 2021–2027 on **2018. aasta hindades 1 627 000 000** eurot [**jooksevhindades 1 834 000 000** eurot].
2. Lõikes 1 esitatud summast eraldatakse järgmine soovituslik summa järgmiste eesmärkide jaoks:

-a) **754 062 000** eurot **2018. aasta hindades [850 000 000** eurot jooksevhindades] (s.o 46,34 % kogu rahastamispaketist) artikli 2 lõike 2 punktis -a osutatud erieesmärkide jaoks;

a) **429 372 000** eurot **2018. aasta hindades [484 000 000** eurot] (s.o 26,39 % kogu rahastamispaketist) artikli 2 lõike 2 punktides a ja c osutatud erieesmärkide jaoks;

b) **443 566 000** eurot **2018. aasta hindades [500 000 000** eurot] (s.o 27,26 % kogu rahastamispaketist) artikli 2 lõike 2 punktis b osutatud erieesmärkide jaoks.

Komisjon eraldab vähemalt 50 % käesoleva lõike esimese lõigu punktides -a ja a osutatud summadest kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevuse toetuseks, millest vähemalt 65 % eraldatakse kohalikele ja piirkondlikele kodanikuühiskonna organisatsioonidele.

Komisjon ei tohi kalduda rahastamispaketi raames eraldatud protsendimäärast, mis on esitatud -I lisas, kõrvale rohkem kui 5 protsendipunkti võrra. Juhul kui selle piirmäära ületamine peaks osutama vajalikuks, on komisjonil õigus võtta artikli 16 kohaselt vastu delegeeritud õigusakte, et muuta -I lisa, muutes programmist eraldatavate vahendite protsendimäära 5–10 protsendipunkti võrra.

3. Lõikes 1 nimetatud summat võib kasutada programmi rakendamiseks antava tehnilise ja haldusabi jaoks, näiteks ettevalmistus-, järelevalve-, kontrolli-,

auditeerimis- ja hindamistoiminguteks, sealhulgas ettevõtte infotehnoloogiasüsteemide, uuringute, ekspertide kohtumiste ja kommunikatsiooni jaoks programmi üldeesmärkidega seotud prioriteetide ja valdkondade kohta.

4. Ilma et see piiraks finantsmääruse kohaldamist, võivad esimesse tööprogrammi lisatud projektidest tulenevate meetmete kulutused olla rahastamiskõlblikud alates 1. jaanuarist 2021.
5. Vahendid, mis on liikmesriikidele eraldatud eelarve jagatud täitmise raames, võib liikmesriikide **või komisjoni** palvel kanda üle programmile. Komisjon haldab neid vahendeid otseselt finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punkti a alusel. Võimaluse korral peetakse vahendite kasutamisel silmas liikmesriigi huve.

Artikkel 7

Programmiga ühinenud kolmandad riigid

1. Programmis saavad tingimuste täitmise korral osaleda järgmised riigid:

- a) Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) liikmed, kes on ühtlasi Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmed, vastavalt EMP lepingus sätestatud tingimustele;
- b) ühinevad riigid, kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid vastavalt nende riikide liidu programmides osalemise üldpõhimõtetele ja üldtingimustele, mis on sätestatud vastavates raamlepingutes ja assotsiatsiooninõukogu otsustes või muudes samalaadsetes kokkulepetes, ning vastavalt eritingimustele, mis on sätestatud liidu ja nende riikide vahelistes rahvusvahelistes lepingutes;
- c) Euroopa naabruspoliitika alla kuuluvad riigid vastavalt nende riikide liidu programmides osalemise üldpõhimõtetele ja üldtingimustele, mis on sätestatud vastavates raamlepingutes ja assotsiatsiooninõukogu otsustes või muudes samalaadsetes kokkulepetes, ning vastavalt eritingimustele, mis on sätestatud liidu ja nende riikide vahelistes rahvusvahelistes lepingutes.
- d) muud kolmandad riigid vastavalt tingimustele, mis on sätestatud erilepingus, millega reguleeritakse asjaomase kolmanda riigi osalemist liidu programmides, tingimusel et selle lepinguga

- on tagatud õiglane tasakaal liidu programmides osaleva kolmanda riigi osamaksete ja saadava kasu vahel;
- on ette nähtud programmides osalemise tingimused, sealhulgas eri programmide osamaksete ja halduskulude kalkulatsioon. Need osamaksed loetakse vastavalt [uue finantsmääruse] [artikli 21 lõikele 5] sihtotstarbeliseks tuluks;
- ei ole kolmandale riigile antud otsustusõigust programmi üle;
- on kindlustatud liidu õigused tagada usaldusväärne finantsjuhtimine ja kaitsta oma finantshuve.

Artikkel 8

ELi rahastamise rakendamine ja vormid

1. Programmi rakendatakse eelarve otsese täitmise korras vastavalt finantsmäärusele või eelarve kaudse täitmise korras koostöös finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktis c osutatud asutustega.
2. Programmist võib anda rahalisi toetusi ükskõik millises finantsmäärusekohases vormis.
3. [Riski, mis on seotud toetusesaajale määratud vahendite tagasinõudmisega, võib katta vastastikuse kindlustusmehhanismi osamaksetega ning neid osamakseid käsitatakse piisava tagatisena finantsmääruse tähenduses. Kohaldatakse määruse XXX [tagatisefondi määruse järeltulija] [artikli X] sätteid].

Artikkel 9

Meetmete liik

Käesoleva määruse alusel võib rahastada meetmeid, mis aitavad kaasa artiklis 2 täpsustatud erieesmärkide saavutamisele. Rahastamiskõlblikud on eelkõige I lisas loetletud meetmed.

Artikkel 9a

Kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamise rühm

Komisjon moodustab kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamise rühma, mille eesmärk on tagada korrapärane, avatud ja läbipaistev dialoog programmi toetusesaajate ja teiste asjaomaste sidusrühmadega, et vahetada kogemusi ja hääld tavaid ning arutada poliitika

arengut programmiga hõlmatud valdkondade ja eesmärkide ning sellega seotud valdkondade raames.

II PEATÜKK

TOETUSED

Artikkel 10

Toetused

1. Programmi raames antakse ja hallatakse toetusi kooskõlas finantsmääruse VIII jaotisega.
2. Hindamiskomisjon võib koosneda väliseksperdidest.

Artikkel 11

Kumulatiivne [, täiendav] ja kombineeritud rahastamine

1. Meede, mis on saanud toetust programmi alusel, võib saada toetust ka mõne muu liidu programmi alusel, sealhulgas eelarve jagatud täitmise alla kuuluvatest fondidest, tingimusel, et neist toetustest ei kaeta samu kulusid. [Kumulatiivne rahastamine ei tohi ületada meetme rahastamiskõblikke kogukulusid ja toetust muudest liidu programmidest võib arvutada proportsionaalselt].
2. Kui ühte meetet toetatakse rahaliselt programmist ja [ühisätete] määruse (EL) [XX] artiklis 1 osutatud eelarve jagatud täitmise alla kuuluvatest fondidest, rakendatakse seda meetet kooskõlas käesolevas määruses sätestatud eeskirjadega, sealhulgas põhjendamatult makstud summade sissenõudmist käsitlevate sätetega.
3. Meetmeid, mis on programmi raames rahastamiskõblikud ja mis vastavad teises lõigus osutatud tingimustele, võib ka rahastada eelarve jagatud täitmise alla kuuluvatest fondidest. Sellisel juhul kohaldatakse käesolevas määruses sätestatud kaasrahastamise määrade ja rahastamiskõblikkuse sätteid.

Esimeses lõigus osutatud meetmed peavad vastama järgmistele kumulatiivsetele tingimustele:

- a) neid on hinnatud programmi konkursikutse raames;
- b) nad vastavad selles konkursikutses kehtestatud kvaliteedi miinimumnõuetele;

- c) neid ei ole võimalik selle konkursikutse raames rahastada eelarvepiirangute tõttu.

Meetmeid rakendab [ühissätete] määruse (EL) [XX] artiklis [65] osutatud korraldusasutus kooskõlas käesolevas määruses sätestatud tingimustega ja fondipõhiste normidega, sealhulgas finantskorrektsioone käsitlevate sätetega.

Artikkel 12

Rahastamiskõlblikud üksused

1. Lisaks finantsmääruse [artiklis 197] sätestatud kriteeriumidele kehtivad lõigetes 2 ja 3 esitatud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumid.
2. Rahastamiskõlblikud on järgmised üksused:
 - a) juriidilised isikud, kes on asutatud mõnes järgmistest riikidest:
 - liikmesriik või sellega seotud ülemeremaa või -territoorium;
 - programmiga ühinenud kolmas riik, **välja arvatud artikli 2 lõike 2 punktis -a osutatud erieesmärgi jaoks;**
 - b) iga juriidiline isik, kes on loodud liidu õiguse alusel, või iga rahvusvaheline organisatsioon.
3. Euroopa Liidu riiklike võrdõiguslikkust edendavate asutuste võrgustikule (EQUINET) võib anda **artikli 6 lõike 2 punkti a kohast** tegevustoetust ilma konkursikutseta selle alalise tööprogrammiga seotud kulude katmiseks.

III PEATÜKK

PROGRAMMITÖÖ, JÄRELEVALVE, HINDAMINE JA KONTROLL

Artikkel 13

Tööprogramm ja mitmeaastased prioriteedid

1. Programm **viiakse ellu** finantsmääruse artiklis 110 osutatud tööprogrammide kaudu.
2. **Komisjonile antakse kooskõlas artikliga 16 õigus võtta käesoleva määruse täiendamiseks vastu delegeeritud õigusakte, millega luuakse asjakohane tööprogramm.**

Artikkel 14

Järelevalve ja aruandlus

1. Näitajad, mille abil antakse aru artiklis 2 sätestatud programmi erieesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta, on esitatud II lisa.
2. Selleks et tagada programmi erieesmärkide saavutamisel tehtud edusammude tõhus hindamine, on komisjonil õigus võtta kooskõlas artikliga 16 vastu delegeeritud õigusakte, et arendada edasi järelevalve- ja hindamisraamistiku sätteid, sealhulgas II lisa muutmise kaudu, et vajaduse korral näitajad läbi vaadata või neid täiendada.
3. Tulemusaruannete süsteem peab tagama, et programmi rakendamise ja tulemuste järelevalveks vajalikke andmeid kogutakse tõhusalt, tulemuslikult ja õigeaegselt. Selleks kehtestatakse liidu rahaliste vahendite saajatele ja liikmesriikidele proportsionaalsed aruandlusnõuded.

Artikkel 15

Hindamine

1. Hindamised toimuvad piisavalt aegsasti, et nende tulemusi saaks kasutada otsustamisprotsessis.
2. Programmi vahehindamine toimub siis, kui programmi rakendamise kohta on piisavalt teavet, et mitte hiljem kui neli aastat pärast programmi rakendamise algust. Vahehindamisel võetakse arvesse eelkäija programmide (õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programm ning programm „Kodanike Euroopa”) pikaajalise mõju hindamiste tulemusi.
3. Programmi rakendamise lõpul, et mitte hiljem kui neli aastat pärast artiklis 1 nimetatud ajavahemikku viib komisjon läbi programmi lõpphindamise.
4. Komisjon edastab hindamiste tulemused koos oma tähelepanekutega Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele.

Artikkel 16

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.
2. **Artiklites 13 ja 14** osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile kuni 31. detsembrini 2027.
3. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad **artiklites 13 ja 14** osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist Euroopa Liidu Teatajas või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
4. Enne delegeeritud õigusakti vastuvõtmist konsulteerib komisjon kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonivahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega iga liikmesriigi määratud ekspertidega.
5. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule. **Tuginedes 13. aprilli 2016. aasta institutsioonivahelise parema õigusloome kokkuleppele, võivad kodanikud ja muud sidusrühmad väljendada nelja nädala jooksul oma arvamust delegeeritud õigusakti teksti kavandi kohta. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Regioonide Komiteega konsulteeritakse teksti kavandi osas, tuginedes vabäühenduste ning kohalike ja piirkondlike ametiasutuste kogemustele programmi rakendamisel.**
6. **Artiklite 13 ja 14** alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega nõukogu ei ole kahe kuu jooksul pärast õigusakti Euroopa Parlamendile ja nõukogule teatavastegemist esitanud selle suhtes vastuväidet või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kahe kuu võrra.

Artikkel 17

Liidu finantshuvide kaitse

Kui kolmas riik osaleb programmis rahvusvahelise lepingu kohase otsuse alusel või muu õigusliku vahendi alusel, annab kolmas riik vahendite saamise tingimusena vastutavale eelarvevahendite käsutajale, Euroopa Pettustevastase Ametile (OLAF) ja Euroopa Kontrollikojale vajalikud õigused ja juurdepääsu, et nad saaksid täielikult kasutada oma vastavaid volitusi. OLAFi puhul hõlmavad need õigused ka õigust korraldada juurdlusi, sealhulgas teha kohapealseid kontrole ja inspekteerimisi, kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi.

IV PEATÜKK

ÜLEMINEKU- JA LÕPPSÄTTED

Artikkel 18

Teave, kommunikatsioon ja avalikustamine

1. Liidu rahaliste vahendite saajad tunnistavad liidu rahaliste vahendite päritolu ja tagavad selle nähtavuse (eriti meetmeid ja nende tulemusi reklaamides), andes eri sihtrühmadele, sealhulgas meediale ja üldsusele selle kohta sidusat, tulemuslikku ja proportsionaalset suunatud teavet.
2. Komisjon rakendab programmi ning selle meetmete ja tulemustega seotud teavitus- ja kommunikatsioonimeetmeid. Programmile eraldatud rahalised vahendid peavad ühtlasi aitama kaasa liidu poliitiliste prioriteetide tutvustamisele, niivõrd kui need on seotud artiklis 2 osutatud eesmärkidega.

Artikkel 18a

Programmi kontaktpunktid

Iga liikmesriik võib luua programmi kontaktpunkte. Kontaktpunktide ülesanne on anda programmi taotlejatele, sidusrühmadele ja toetusesaajatele erapooletuid juhiseid, praktilist teavet ja abi seoses kõigi programmi aspektidega, kaasa arvatud taotlusmenetlus, kasutajasõbraliku teabe ja programmi tulemuste levitamine, päringud partnerite leidmiseks, koolitus ja muud formaalsused. Programmi kontaktpunktid täidavad oma ülesandeid sõltumatult.

Artikkel 20

Kehtetuks tunnistamine

Määrus (EL) nr 1381/2013 ja määrus (EL) nr 390/2014 tunnistatakse kehtetuks alates 1. jaanuarist 2021.

Artikkel 21

Üleminekusätted

1. Käesolev määrus ei mõjuta asjaomaste meetmete jätkumist või muutmist kuni nende meetmete lõpetamiseni ning määrust (EL) nr 1381/2013 ja määrust (EL) nr 390/2014 kohaldatakse nende meetmete suhtes kuni nende lõpetamiseni.
2. Programmi rahastamispaketist võib katta ka tehnilise ja haldusabi kulud, mis on vajalikud selleks, et tagada üleminek programmi ja selle eelkäija programmide, määruse (EL) nr 1381/2013 ja määruse (EL) nr 390/2014 alusel vastu võetud meetmete vahel.
3. Vajaduse korral võib kanda eelarvesse assigneeringuid ka pärast 2027. aastat, et katta artikli 6 lõikes 3 ette nähtud kulusid, selleks et oleks võimalik hallata meetmeid, mis ei ole 31. detsembriks 2027 veel lõpule viidud.

Artikkel 22

Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja

-I LISA

Artikli 6 lõikes 1 osutatud programmi rahalised vahendid jaotatakse järgmiselt:

a) artikli 6 lõike 2 punktis a osutatud summa ulatuses:

- vähemalt 15 % tegevusele, millega täidetakse artikli 3 punkti b alapunktis i osutatud erieesmärki;**
- vähemalt 40 % tegevusele, millega rakendatakse artikli 5 punktis -a osutatud erieesmärke, ning**
- vähemalt 45 % tegevusele, millega rakendatakse artikli 3 punktis a, punkti b alapunktides ii–v ja punktis c ning artikli 5 punktides a ja b osutatud erieesmärke;**

b) artikli 6 lõike 2 punktis b osutatud summa ulatuses:

- 15 % ajaloolise mälua seotud tegevusele;**
- 65 % demokraatlikule osalusele;**
- 10 % reklaamitegevusele, ning**
- 10 % haldusele.**

I LISA

Programmist toetatavad meetmed

Artiklis 2 sätestatud programmi *üld- ja* erieesmärkide saavutamist toetatakse eelkõige järgmiste meetmete kaudu:

- a) teadlikkuse suurendamine, teabe *soodustamine ja* levitamine, et parandada *õiguste ja väärtuste ning* poliitika tundmist programmiga hõlmatud valdkondade *ja eesmärkide puhul*;
- b) vastastikune õppimine heade tavade jagamise kaudu sidusrühmade vahel, et parandada teadmisi ja vastastikust mõistmist;
- c) *analüütilised järelevõtmemeetmed*, et paremini mõista olukorda liikmesriikides ja liidu tasandil programmiga hõlmatud valdkondades ning parandada ELi õiguse, poliitika *ja liidu väärtuste* rakendamist liikmesriikides, *näiteks meetmed andmete ja statistika kogumiseks; ühiste meetodite ning vajaduse korral näitajate või võrdlusnäitajate väljatöötamine; uuringud, teadusuuringud, analüüsid ja küsitlused; hindamised; mõju hindamine; suuniste, aruannete ja õppematerjalide koostamine ja avaldamine*;
- d) sidusrühmade koolitamine, et parandada nende teadmisi liidu poliitikast ja õigustest programmiga hõlmatud valdkondades;
- e) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahendite arendamine ja hooldus;
- ea) *programmiga hõlmatud valdkondades tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonide ja mittetulunduslike sidusrühmade toetamine, et suurendada nende tegutsemisvalmidust ning tagada nende teenuste, nõustamise ja toetustegevuse piisav kättesaadavus kõigile kodanikele*;
- eb) *programmi valdkondades tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonide ja mittetulunduslike sidusrühmade toetamine õiguste edendamisel, millega tugevdatakse ka liidu väärtuste kaitset ja edendamist ja õigusriigi põhimõtete järgimist ning soodustatakse demokraatlikuma liidu ülesehitamist, demokraatlikku dialoogi, läbipaistvust ja head valitsemistava*;

- f) kodanike, eelkõige noorte teadlikkuse suurendamine Euroopa kultuurist, kultuuripärandist, identiteedist ja ajaloost, ka totalitaarsetest ja autoritaarsetest režiimidest ning muudest Euroopa uusima aja ajaloo tähtsamatest teguritest, et tugevdada mäletamist ja Euroopa kodanike seotust liiduga ja soodustada sallivust, vastastikust mõistmist, kultuuride dialoogi ja mitmekesisuse austamist;
- g) ■ eri rahvustesse ja kultuuridesse kuuluvate inimeste kokkutoomine, andes neile võimaluse osaleda sõpruslinnade meetmetes ja kodanikuühiskonna projektides, millega tugevdatakse alt-üles lähenemisviisi ja soodustatakse demokraatlikku kaasatust;
- h) demokraatlikuma liidu ehitamises aktiivse *ja kaasava* osalemise ning õigustest ja väärtustest teadlikkuse suurendamise julgustamine ja hõlbustamine kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamise kaudu;
- i) Euroopa võrgustike suutlikkuse suurendamine, et edendada ja edasi arendada liidu õigust, *väärtusi*, poliitikaeesmärke ja strateegiaid ■ ;
- j) määruse [(EL) nr 211/2011] rakendamise tehnilise ja korraldusliku toe rahastamine, toetades seeläbi seda, et kodanikud saavad teostada oma õigust algatada ja toetada Euroopa kodanikualgatusi;
- k) programmi tundmise ja selle tulemuste levitamise ja ülekantavuse parandamine ning teavitamine nendest, sh programmikontaktpunktide ■ loomise ja toetamise kaudu.

II LISA

Näitajad

Programmi jälgitakse näitajate kogumi põhjal, et mõõta, mil määral programmi üld- ja erieesmärgid on saavutatud, püüdes minimeerida halduskoormust ja kulusid. Selleks kogutakse andmeid järgmiste peamiste näitajate kohta:

Nende inimeste arv, kelleni on jõutud järgmiste meetmete kaudu: i) koolitusmeetmed; ii) vastastikuse õppe ja heade tavade vahetamise meetmed; iii) teadlikkuse suurendamise ja teavitamise ja teabe levitamise meetmed.
Nende kodanikuühiskonna organisatsioonide arv, kelleni on jõutud nende toetamise ja suutlikkuse arendamise meetmete kaudu
Selliste rahvusvaheliste võrgustike ja algatuste arv, milles keskendutakse programmi meetmete tulemusena Euroopa ajaloolisele mälule ja kultuuripärandile

Kõik andmed esitatakse võimaluse korral sugupoolte lõikes; programmi vahe- ja lõpphindamisel keskendutakse igale tegevussuunale ja igale meetmele ning neid käsitletakse ka soolise võrdõiguslikkuse seisukohast ja hinnatakse nende mõju soolisele võrdõiguslikkusele.